

राज्यातील तीर्थक्षेत्र, पर्यटनस्थळ — परिसर विकास
आराखडा अंतिम करणे व अंमलबजावणीसाठीचे
धोरण/मार्गदर्शक तत्वे यांच्या अनुषंगाने
तरतूदी/निकष स्पष्ट करणे.

**महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग**

शासन निर्णय क्रमांक: तीक्षेवि-२०१५/प्र.क्र.६/का-१४४४

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड

मंत्रालय, मुंबई-४००० ०३२

तारीख: १९ जुलै, २०१६

वाचा :- शासन निर्णय क्रमांक: तीक्षेवि-२०१५/प्र.क्र.६/का-१४४४ दि. ४.०६.२०१५

प्रस्तावना :

नियोजन विभागाच्या दिनांक ४.०६.२०१५ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील तीर्थक्षेत्र/पर्यटन स्थळ विकास आराखड्यांची अंमलबजावणी सुयोग्यरित्या व एकसंघरित्या करण्यासाठी सुनिश्चित धोरण आखण्यात आले आहे. तथापि, प्रशासकीय तसेच क्षेत्रिय स्तरावर त्याची अंमलबजावणी करताना काही प्रमाणात संदिग्धता दिसून येत आहे. तसेच या शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने जास्त किंमतीचे तीर्थक्षेत्र/पर्यटन स्थळ विकास आराखडे क्षेत्रिय स्तरावरून शासन मान्यतेसाठी मोठ्या प्रमाणात सादर होत आहेत. सबब, सदर शासन निर्णयामधील तरतूदी अधिक स्पष्टपणे विशद करण्याची तसेच नव्याने प्राप्त होणाऱ्या तीर्थक्षेत्र विकास आराखड्यांना किंमत मर्यादा (Ceiling) निश्चीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती. त्यानुषंगाने तीर्थक्षेत्र/ पर्यटनस्थळ/ परिसर विकास आराखड्यांचे स्वरूप, वित्तीय मर्यादा इ. बाबत नगर विकास, ग्राम विकास व पर्यटन विभागासमवेत मा. मंत्री (वित्त व नियोजन) यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक २४.०२.२०१६ रोजी झालेल्या बैठकीत तीर्थक्षेत्राच्या २०० मीटर परिसरात करावयाच्या आवश्यक पायाभूत सुविधांविषयक कामांच्या तीर्थक्षेत्र विकास आराखड्याची किंमत मर्यादा रु. २५.०० कोटी निश्चीत करण्यात यावी, असा निर्णय झाला आहे. या निर्णयाच्या अनुषंगाने नियोजन विभागाच्या दिनांक ४.०६.२०१५ च्या शासन निर्णयाबाबत खालील बाबी स्पष्ट करण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय:-

नियोजन विभागाच्या दिनांक ४.०६.२०१५ च्या शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने खालील बाबी स्पष्ट करण्यात येत आहेत.

- १) सदर शासन निर्णय शासनाच्या नगर विकास/ग्राम विकास/पर्यटन या प्रशासकीय विभागांचा कोणताही शासन निर्णय अधिक्रमित करीत नाही.

- २) त्यामुळे ग्राम विकास विभाग, नगर विकास विभाग व पर्यटन विभागाच्या शासन निर्णयान्वये तीर्थक्षेत्र /पर्यटन स्थळांची केलेली वर्गवारी ("अ", "ब" व"क"), अंमलबजावणीची कार्यपद्धती कायम आहे.
- ३) जिल्हा वार्षिक योजनेंतर्गत तीर्थक्षेत्र /पर्यटन स्थळांबाबत सद्यस्थितीबाबत जी कार्यवाही करण्यात येते, तीही कायम आहे.
- ४) तीर्थक्षेत्र/पर्यटन स्थळ विकसीत करण्यासाठी शासनाच्या मान्यतेनंतरच व शासनाच्या सुचनांप्रमाणे क्षेत्रिय कार्यालयांनी आराखडा तयार करावयाचा आहे.
- ५) सदर शासन निर्णयानुसार अभिप्रेत असलेला तीर्थक्षेत्र/पर्यटनस्थळ/परिसर विकास म्हणजे शहराचा परिसर विकास नव्हे. सबब, तीर्थक्षेत्राच्या २०० मीटर परिसरातच तीर्थक्षेत्रासाठी अत्यावश्यक अशा सुविधांविषयक कामांचाच समावेश आराखड्यामध्ये असावा.
- ६) वरीलप्रमाणे आराखड्यांतर्गत आवश्यक सुविधाविषयक कामांच्या तीर्थक्षेत्र /पर्यटनस्थळ / परिसर विकास आराखड्याची **कमाल किंमत मर्यादा रु. २५.०० कोटी** करण्यात यावी.
- ७) विकास आराखड्यामध्ये ज्या कामांचा समावेश शासनाकडून कार्यान्वयीत असलेल्या चालू योजनेमधून करणे शक्य आहे, अशा कामांसाठी त्या त्या प्रशासकीय विभागाच्या चालू योजनेमधून निधी उपलब्ध करून कामांचे कार्यान्वयन देखील त्या त्या प्रशासकीय विभागामार्फत/संबंधित कार्यान्वयीन यंत्रणेमार्फत करण्यात यावे. फक्त जी कामे कार्यान्वयीत / चालू योजनेमधून करणे शक्य नाही, अशाच कामांचा समावेश विकास आराखड्यामध्ये करावा.
- ८) विकास आराखड्याचे प्रकल्प अहवाल शासकीय कार्यान्वयीन यंत्रणांमार्फतच तयार करण्यात यावेत. अत्यंत आवश्यकता असेल तरच प्रकल्प सल्लागार नेमताना त्यास अदा करावयाचे सल्लागार शुल्क ठोक व वाजवी स्वरूपात असावे. सदर शुल्क आराखड्याच्या किंमतीवर आधारीत टक्केवारी स्वरूपात नसावे.
- ९) मा. मुख्यमंत्री महोदयांच्या अध्यक्षतेखालील शिखर समितीच्या मान्यतेनंतर संबंधित प्रशासकीय विभागाने प्रशासकीय मान्यतेचे आदेश काढताना, आराखड्यातील कामांची सविस्तर अंदाजपत्रके, सक्षम प्राधिकरणामार्फत तांत्रिक मान्यता या बाबींची पूर्तता करणे/विहीत कार्यपद्धतीचा अवलंब करणे आवश्यक आहे.
- १०) विकास आराखड्यांतर्गत करावयाची कामे सार्वजनिक मालकीच्या ठिकाणी प्रस्तावित करणे आवश्यक आहे. सदर ठिकाणी जागेचे आरक्षण, वन जमिन, खार जमिन, पुरातत्व विभाग, नागरी भागाचा विकास आराखडा (Development Plan) इ. बाबीं विचारात घेतल्या जाव्यात. कामांचे स्वरूप सार्वजनिक असावे. त्यामुळे सर्वसमावेशक यात्रेकरुंच्या / नागरीकांच्या प्राथमिक सोयीसुविधामध्ये भर पडणार आहे याची खातर जमा करणे आवश्यक राहिल. तसेच विशेष आराखडे राबविताना त्यातील कामे नियमित योजनांमधून करणे का शक्य नाही, याचे समर्थन असणे आवश्यक आहे.
- ११) तीर्थक्षेत्र/पर्यटनस्थळ/परिसर विकासाच्या निधीतून संपूर्ण शहराचा/गावाचा विकास करणे अभिप्रेत नाही. नागरी /ग्रामीण सुविधा पुरविणे ही संबंधित नागरी/ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य

संस्थेची जबाबदारी असल्याने विकास कामांकरिता स्थानिक नागरी/ग्रामीण स्वराज्य संस्था , ट्रस्ट इ. स्रोतामधून निधी उपलब्ध करणेबाबत विचार करावा.

१२) उपरोक्तप्रमाणे राबविण्यात येणाऱ्या विकास आराखड्यांसाठी येणारा खर्च संबंधित प्रशासकीय विभागांना त्या - त्या आर्थिक वर्षात उपलब्ध होणाऱ्या नियतव्ययातूनच भागविण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०७१९१६३९४६१३१६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(मु.नि.धुरी)

उप सचिव

प्रत,

- १) सर्व सन्माननीय विधानसभा, विधानपरीषद सदस्य
- २) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य,
- ३) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ४) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालयीन विभाग
- ५) सर्व विभागीय आयुक्त
- ६) सर्व जिल्हाधिकारी
- ७) मा.मंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे खाजगी सचिव
- ८) सर्व मा. मंत्री/मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ९) अपर मुख्य सचिव (नियोजन) यांचे वरिष्ठ स्विय सहाय्यक
- १०) निवड नस्ती का.१४४४